

Doprinosa Leszeka Małczaka hrvatskoj teatrologiji

The Contribution of Leszek Małczak to Croatian Theatre Studies

Ana Lederer

<https://orcid.org/0009-0001-5803-1163>

HRVATSKA AKADEMIJA ZNANOSTI I UMJETNOSTI, HRVATSKA
ledererana@gmail.com

Datum podnošenja: 26.02.2025 | Datum prihvatanja: 03.03.2025

ABSTRACT | As an outstanding expert on the history of Croatian-Polish cultural relations from the 20th century to the present – who consistently highlights and emphasizes theatre as their most important aspect – literary scholar and translator Leszek Małczak is undoubtedly particularly interested in dramatic and theatrical themes. This is confirmed by his works, in which he explores specific periods of theatrical connections and the reception of drama and theatre or analyses individual translations of Croatian dramas into Polish. Having achieved an impressive scientific output both in scope and significance, and having been continuously present in Croatian humanities for the past twenty years while actively participating in the most important theatre studies conferences in Croatia, the Polish Croatist has made a significant contribution to theatre studies through his scholarly work.

KEYWORDS | Leszek Małczak; theatre studies; Croatian drama; Croatian-Polish relations; drama translation; theatre translation

Književni znanstvenik i prevoditelj, istraživač južnoslavenskih književnosti koji se napose bavi hrvatskom književnošću i kulturom te hrvatsko-poljskim i poljsko-hrvatskim kulturnim vezama – ostvarujući do danas i opsegom i važnošću zavidan znanstveni opus, uz već gotovo dvadeset godina kontinuirane prisutnosti u prostoru hrvatske humanistike – Leszek Małczak 2006. godine na međunarodnom znanstvenom skupu *Hrvatska književnost XX. stoljeća u prijevodima: emisija i recepcija* izlagao je prvi put u Hrvatskoj *O poljskim prijevodima hrvatske književnosti u razdoblju od 1990. do 2006.* Taj rad može se čitati i kao nacrt njegova metodološkoga i interpretativnoga pristupa istraživanju povijesti prijevoda i prevoditeljskih strategija, utemeljenih na proučavanju goleme arhivske građe, pokazujući da se tek nakon detaljnoga uvida u političke i društvene okolnosti mogu rasvijetliti događanja što su određivala recepciju jedne kulture u drugoj, hrvatske u Poljskoj odnosno „poetike i politike prevođenja te hrvatsko-poljske književne i kulturne veze“¹. Na početku toga izlaganja Małczak citira poljskog kroatista Włodzimierza Kota koji je davne 1981. u članku *Problemi recepcije hrvatske književnosti u Poljskoj* utvrdio da je njegov rad samo skica problematike, jer u tom trenutku nema iscrpne bibliografije izvora i prevedenih knjiga kao ni detaljnih istraživanja, složivši se s Kotom da takvu situaciju ne mogu promijeniti ni dvije bibliografije koje potom u osamdesetima izlaze, pa je toga trenutka sveukupno obrađeno razdoblje objavljivanja hrvatskih publikacija u Poljskoj od 1800. do 1939. godine. Nadalje, Małczak iste 2006. godine naglašava i da „za razdoblje od 1940. do danas ne postoji nikakva opća bibliografija takvog tipa, osim pojedinih studija koje se bave uskom problematikom“², sam se potom posvetivši istraživanju druge polovine 20. stoljeća – hrvatsko-poljskim kulturnim vezama od 1944. do 1989. godine, ali i od 1990. do danas – a time ujedno i bitno nadopunivši bibliografije i literaturu: u prilogu istoga rada slijede *Bibliografija prijevoda hrvatske književnosti na poljski jezik za godine 1990.-2006.* kao i *Pojedini tekstovi koji su izašli u časopisima*. U pravilu kao prilog svim autorovim knjigama i radovima, Małczakove bibliografije prijevoda i članaka o hrvatskoj kulturi i književnosti u Poljskoj omogućavaju nam uvid u sveukupnost naše prisutnosti u poljskom kulturnom bazenu, dostupne danas i na mrežnoj stranici koju je sam uobličio (<https://croatica.us.edu.pl/pl/>).

1 L. Małczak: *Od ideološkoga do subverzivnoga prijevoda. Hrvatsko-poljske kulturne veze od 1944. do 1989.* Alfa, Zagreb 2019, s. 12.

2 L. Małczak: *O poljskim prijevodima hrvatske književnosti u razdoblju od 1990. do 2006.* U: *Komparativna povijest hrvatske književnosti*, Hrvatska književnost XX. stoljeća u prijevodima: emisija i recepcija. Zbornik radova IX. sa znanstvenog skupa održanog 21. i 22. rujna 2006. godine u Splitu. Uredile Cvijeta Pavlović i Vinka Glunčić-Bužančić, Književni krug, Split 2007, s. 75.

U istom radu izloženom 2006. godine Małczak je povijest prijevoda hrvatske književnosti na poljski jezik podijelio na četiri razdoblja – prvo započinje u 19. stoljeću i traje do 1917. godine, drugo traje od 1918. do 1939., treće od 1945. do 1989.³ i četvrto od 1990. do 2006. – a kriterij takve podjele proizlazi iz složenih okolnosti odlučivanja o tomu koje će se knjige prevoditi, jer uvijek „izdavačka politika ovisi o društvenom, političkom, ideološkom, kulturnom, a danas i marketinškom kontekstu.“⁴ Držeći da je za analizu prijevoda prijeko potrebna vremenska distanca, 2006. godina dopušta mu pogled unatrag do 1990. – godine pada komunizma u Europi, promjene političke karte nastankom novih država kao i tranzicije gospodarskog sustava – kad izdavačka djelatnost iz vlasništva država izlazi na tržište, cenzura nestaje, ali se u kontekstu redefiniranja rada institucija pojavljuju ograničenja financijske naravi. U tom prvom izlaganju u hrvatskom znanstvenom kontekstu, Małczak ocrtava sliku četvrtoga razdoblja kojim se do tada nitko nije bavio, a koje po broju prijevoda statistički nije oskudno, iako razlozi sporadičnoga interesa za hrvatsku književnost ostaju i nakon 1990. Autor analizira okolnosti izbora i objavljivanja pojedinoga djela te recepciju prevedenih knjiga, a naposljetku postavlja i pitanja pozicije prevoditeljske profesije kao i kvalitete prijevoda, što može utjecati na slabu recepciju djela. Usto se bavi razlozima izbora pojedinih djela i pitanjima strategije promoviranja hrvatske kulture i književnosti u Poljskoj, naglašavajući na kraju razliku između slike hrvatske književnosti u Hrvatskoj i Poljskoj gdje prevedeni hrvatski autori nisu uvijek istodobno i najcjenjeniji u Hrvatskoj. U prikazu poljskih prijevoda hrvatske književnosti nezaobilazno je i hrvatsko dramsko stvaralaštvo, za koje utvrđuje da je „inače najzanemareni-ji književni rod u prevodilačkoj književnosti“⁵, od 1990. do 2006. zastupljeno

3 Małczak u svojim najnovijim radovima pomiče granicu između trećega i četvrtoga razdoblja, a odluku argumentira na sljedeći način: „Iz analize istraživanja recepcije hrvatske kulture u Poljskoj proizlazi da prve predstave koje se izvode u devedesetima treba uvrstiti u prethodno razdoblje, odnosno osamdesete, slično kao i prve književne prijevode koji izlaze početkom osamdesetih u sedamdesete. Kazališni prijevodi (predstave) Mire Gavrana *Ljubavi Georgea Washingtona*, Fadila Hadžića *Državni lopov*, Miroslava Krleža *Blitwo, ojczyzna moja (Blitvo, moja domovino)*, adaptacija romana *Banket u Blitvi* dogovoreni su još u osamdesetim i prije svega to nisu tekstovi koji bi bili odabrani u novoj stvarnosti. Zato možemo tvrditi da osamdesete traju do 1992., kad uzmemo u obzir što i koga se prevodi.“ L. Małczak: *Hrvatsko-poljske kazališne veze u proteklih pola stoljeća (1970. – 2020.)*. U: *Dani hvarskog kazališta. Hvarsko komunalno kazalište u kontekstu mediteranskih komunalnih kazališta. Promjene očista: hrvatska književnost i hrvatsko kazalište te znanost o njima u proteklih pola stoljeća*. Urednik Boris Senker, urednice Lucija Ljubić, Vinka Glunčić-Bužančić. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Književni krug Split, Split 2024, s. 427.

4 Ibidem, s. 76.

5 Ibidem, s. 82.

objavljenim prijevodima pet autora (Ivo Brešan, *Ledeno sjeme*; Slobodan Šnajder, *Zmijin svlak*; Lada Kaštelan, *Posljednja karika*; Filip Šovagović, *Cigla* i Miro Gavran s knjigom *Kreontova Antigona i druge drame*).

Tri godine nakon prvoga traduktološkog rada objavljenog u Hrvatskoj, Małczak odlučuje temeljito se pozabaviti hrvatsko-poljskim kulturnim vezama te na natječaju poljskoga Ministarstva znanosti dobiva sredstva za znanstveni projekt. Istražujući razdoblje komunizma u obje zemlje, objavio je u Katowicama 2013. monografiju *Croatica. Literatura i kultura chorwacka w Polsce w latach 1944 – 1989 / Croatica. Hrvatska književnost i kultura u Poljskoj u razdoblju 1944. – 1989.*, pa potom u Zagrebu 2019. godine hrvatsku verziju *Od ideološkoga do subverzivnoga prijevoda. Hrvatsko-poljske kulturne veze od 1944. do 1989.*, a njihovu različitost precizno opisuje u *Predgovoru* hrvatske knjige. Iako je hrvatsku verziju isprva zamislio kao skraćeni prijevod poljske monografije, ona se pretvorila „u novu, drukčije koncipiranu knjigu o istom razdoblju“: „U poljskom sam se izdanju usredotočio na kontekst odnosno ograničio do istraživanja konteksta, ne ulazeći u analizu samoga teksta.“⁶ U istraživanju institucionalnoga konteksta suradnje – u političko-ideološki kontroliranoj situaciji što određuje izbor autora i djela koji će se plasirati u inozemstvu, do u detalje razjasnivši put hrvatskoga autora do poljskoga recipijenta – Małczak je u poljskim, hrvatskim i jugoslavenskim arhivima proučio fascinantnu količinu dokumenata, kako bi iscrpno objasnio sustav odlučivanja, sve mehanizme kulturne suradnje te okolnosti i razloge mnogih događaja, stvorivši kalendar kulturnih veza što obuhvaća sva umjetnička područja. U hrvatskoj monografiji kreće od rezultata dotadašnjih istraživanja, nadopunjuje neistražena mjesta i literaturu te ponešto i izostavlja, a poljsku koncepciju u kojoj je naglasak na poljskim posredničkim institucijama mijenja za hrvatskom čitatelju zanimljiviju perspektivu o poljskoj recepciji hrvatskih autora i djela. Također, posve su nova poglavlja analize izabranih prijevoda, „po jedno književno djelo u svakom od pet izdvojenih podrazdoblja, te skraćena povijest hrvatsko-poljskih kulturnih i književnih veza“⁷.

Nakon poglavlja u kojima sažima povijest hrvatsko-poljskih veza te opisuje metodu koja polazi od teorijski elaboriranih pretpostavki o prevođenju

6 L. Małczak: *Od ideološkoga do subverzivnoga prijevoda...*, s. 11.

7 Ibidem, s. 13. Poljska verzija monografije sastoji se od dva dijela. U drugom dijelu koji nije ušao u hrvatsko izdanje nalaze se sljedeće detaljne bibliografije: Bibliografija prijevoda knjiga (s. 581–612), Bibliografija prijevoda objavljenih u časopisima (s. 617–652), Bibliografije tekstova o hrvatskoj književnosti i kulturi (s. 657–727) i Kalendar hrvatsko-poljskih kulturnih veza od 1944. – 1989. Film-književnost-glazba-likovne umjetnosti-kazalište (s. 731–789). Na dvije stotine stranica zabilježen je svaki trag prisutnosti hrvatske kulture u Poljskoj u analiziranom razdoblju.

kao interpretaciji, odnosno o prevoditelju kao pregovaraču između dva-ju svjetova, kao i utjecaju politike na strategije prevođenja, što pokazuje na pomnim analizama samih prijevoda, Małczak hrvatsko-poljske kulturne odnose u doba komunizma dijeli na pet podrazdoblja – poglavlja: *U sjeni Agit-propa* (1944. – 1948.), *Vrijeme sukoba* (1949. – 1955.), *Normalizacija i novo otvaranje* (1956. – 1962.), *Decentralizacija i emancipacija narodnih kultura* (1963. – 1973.), *Sve manje Jugoslavije, sve više Hrvatske* (1974. – 1989.). U svakom pojedinom podrazdoblju detaljno opisuje sve hrvatsko-poljske kulturne suradnje, pa tako i one dramske i kazališne: objavljene prijevode hrvatskih drama te sve izvedbe hrvatskih drama u poljskim kazalištima (način na koji su tekstovi došli do pozornica, recepciju kod kritike i uspjeh kod publike, s podacima o broju gledatelja). Sukladno određenim kulturnim politikama i međudržavnim sporazumima, u razdoblju političke normalizacije državnih odnosa polovinom pedesetih godina 20. stoljeća dobro se razvijaju i oni kazališni, pa posebno poglavlje posvećuje tada najvažnijem prevedenom djelu, Držićevu *Dundu Maroju* izvedenom 1958. godine. No i ovo cijelo razdoblje komunizma, inače najplodnije u kazališnim suradnjama, svejedno zasjenjuje objavljivanje i izvedba Brešanove *Predstave Hamleta u selu Mrduša Donja* u petom podrazdoblju: „Od svih kulturnih događaja najveću, općedržavnu pozornost privukli su nastupi Ive Pogorelića na Chopinovu natjecanju 1980., a najvažnija od svih, u cijeloj recepciji hrvatske kulture ikad, recepcija je Brešanove *Predstave Hamleta u selu Mrduša Donja*.“⁸ Svakako, od 1944. do 1989. godine najistaknutije su i najveći odjek imale kazališne veze, pa i zauzimaju važno mjesto u sveukupnoj slici tih odnosa.

Tijekom šest godina između objavljivanja poljske i hrvatske verzije monografije, Małczak je svojim znanstvenim priložima na kazališno-teatrološkoj manifestaciji *Krležini dani u Osijeku* prvi put sudjelovao 2015. u okviru teme savjetovanja *Hrvatska drama i kazalište u inozemstvu* izlažući rad *Nemreš pobjeć od politike ili hrvatska drama i kazalište u Poljskoj od 1944. do 1989.*, potom 2016. s radom *Kazališna recepcija Miroslava Krleže u Poljskoj*, dok je 2018. na skupu *Redatelji i glumci hrvatskoga kazališta* izlagao o *Hrvatskim redateljima u Poljskoj u razdoblju od 1944. do 1989.*

Nemreš pobjeć od politike ili hrvatska drama i kazalište u Poljskoj od 1944. do 1989., prikaz je toga razdoblja hrvatsko-poljskih kazališnih veza, uključujući i televizijske i radijske izvedbe, kao rezultat tadašnjih istraživanja koja su znanstveniku „omogućila pogled odozgo te opis uvjeta i mehanizama hrvatsko-poljske kazališne suradnje, razloga koji su determinirali suradnju

8 Ibidem, s. 314.

i način na koji je ostvarena“⁹. U tom smislu, fenomen velikoga uspjeha Brešanove *Predstave Hamleta*, najpoznatijega hrvatskog djela u Poljskoj, ujedno je i „najbolji primjer djela za čiju je recepciju politika napisala scenarij, teksta u čijoj je recepciji politika odigrala glavnu ulogu“¹⁰. Za okolnosti hrvatskih kazališnih suradnji s Poljskom u osamdesetima – kad je politika isključiv čimbenik regulacije svih, pa i kulturnih suradnji koje su se u komunizmu smatrale dijelom vanjske politike – jednako su tako važni i okviri financijske naravi vezani uz rijetke realizacije gostovanja. Pritom Małczak razjašnjava sve aspekte i nijanse izvankazališnih odrednica te ujedno i artikulira svoj istraživački pristup:

„Rekonstrukcija i razumijevanje dinamike hrvatsko-poljskih kazališnih i kulturnih veza zahtijeva empirijski i kontekstualni pristup u istraživanjima, bez kojih nije moguće odgovoriti na osnovna pitanja koja se tiču izbora autora i teksta za prevođenje, kronologije prijevoda, strategije prevođenja, postavljanja na scenu, fenomena njihove popularnosti, ocjene kritike i prijma kod anonimnih gledatelja, cjelokupne recepcije predstava koja uključuje sve spomenute aspekte.“¹¹

Istovjetna je matrica metodološkoga i interpretacijskoga pristupa dosljedna i prepoznatljiva i u radu *Kazališna recepcija Miroslava Krležu u Poljskoj* koji je izlagao na *Krležinim danima u Osijeku 2016*. U tridesetim godinama 20. stoljeća, u Benešićevu razdoblju, Krleža se u Poljskoj pojavljuje kao dramatičar, a nakon Drugoga svjetskog rata prisutan je prije svega kao prozaik, kad redovito izlaze prijevodi njegovih djela, kad postaje najprevođeniji hrvatski pisac nakon 1945. godine. Međutim izvedbe Krležu u poljskom kazalištu (uz čak četiri televizijske izvedbe kulturnog Teatra Telewizji) tada nisu imale „nimalo uspješnu kritičku recepciju“¹² – za razliku od gostujućih predstava iz Hrvatske koje su pratile i bolje kritike – a glede nesklada između emisije i recepcije Małczak zaključuje da velik broj prijevoda „nije popraćen dovoljno dobrim

9 L. Małczak: *Nemreš pobjeć od politike ili hrvatska drama i kazalište u Poljskoj od 1944. do 1989*. U: *Krležini dani u Osijeku 2015*. – *Hrvatska drama i kazalište u inozemstvu*. Prvi dio. Priredio Branko Hećimović. Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta, Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek. Zagreb-Osijek 2016, s. 106.

10 Ibidem, s. 108.

11 Ibidem, s. 113.

12 L. Małczak: *Kazališna recepcija Miroslava Krležu u Poljskoj*. U: *Krležini dani u Osijeku 2016*. – *Hrvatska drama i kazalište u inozemstvu*. Drugi dio. Priredio Branko Hećimović. Zavod za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU, Odsjek za povijest hrvatskog kazališta, Zagreb, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek. Zagreb-Osijek 2017, s. 118.

ocjenama koje bi potvrdile i obrazložile velik interes za tog pisca¹³. Krleža je tada, dakle, bio prijedlog politike, a ne izbor poljske kazališne sredine te se kao jedan od razloga neprihvatanja poljske publike može navesti estetske razloge, odnosno „nedovoljno osuvremenjivanje tekstovnog predloška u poljskim kazališnim produkcijama“¹⁴. U skoroj budućnosti, kako je 2024. Małczak boravio u Zagrebu na tromjesečnoj stipendiji Fonda „Miroslav Krleža“, može-mo očekivati nove publikacije povezane s poljskom recepcijom Krležinog opusa i njegovim boravkom u Poljskoj 1932. godine. Za rad *Hrvatski redatelji u Poljskoj u razdoblju od 1944. do 1989.* (Marko Fotez, Lojze Štandeker, Bogdan Jerković, Ante Jelaska, Pero Mioč i Ivan Balog), kao i gostovanjima hrvatskih kazališta, sam autor naglašava da je informativnoga karaktera, jer su suradnje hrvatskih redatelja u inozemstvu, po njegovu mišljenju, „složeno i kompleksno područje istraživanja komparatističke naravi“¹⁵:

„Zanimljiv je ali i težak za otkrivanje, analizu i interpretaciju, utjecaj izvedenog djela u inozemstvu na kulturu originala te kulturu prijevoda. Redatelji u intervjuima ponekad govore o svom iskustvu rada u stranim kazalištima. Kad govorimo o hrvatskim redateljima, zasigurno su važan segment istraživanja upravo odlasci hrvatskih redatelja i iskustva stečena u stranoj sredini. Rekonstrukcija svih tih elemenata s obzirom na kontekst dviju kultura vrlo je zahtjevan zadatak i sastoji se od prikupljanja raspršenih informacija po kazališnim arhivima te kazališnoj periodici.“¹⁶

Sudjelujući na znanstvenim skupovima u Hrvatskoj Małczak izdvaja, proširuje, nadopunjuje ili razrađuje pojedine dramsko-kazališne teme iz istraživanja sintetiziranih u monografijama 2013. i 2019., ujedno nastavljajući istraživanja recepcije hrvatske književnosti u Poljskoj od 1970. do 2010., pa dakle i prijevoda hrvatskih drama te izvedbe hrvatske drame u poljskom kazalištu i njihovu recepciju, ugrađujući ih i u narativ monografije *Wprowadzenie do literatury chorwackiej i jej polskiej recepcji* objavljene 2023. godine.¹⁷ Uz Małczakov prijevod *Uvoda u suvremenu književnost 1970. – 2010.* Krešimira

13 Ibidem, s. 119.

14 Ibidem, s. 120.

15 L. Małczak: *Hrvatski redatelji u Poljskoj u razdoblju od 1944. do 1989.* U: *Krležini dani u Osijeku 2018. Redatelji i glumci hrvatskoga kazališta*. Drugi dio. Priredila Ana Lederer. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek, Zagreb – Osijek 2019, s. 263.

16 Ibidem, s. 263.

17 *Wprowadzenie do literatury chorwackiej i jej polskiej recepcji*. Część II. *Recepcja literatury chorwackiej w Polsce w latach 1970–2010*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2023.

Bagića¹⁸ na poljski jezik zaokružuje se tako dvotomna monografija kao cjelina u kojoj se kroz četiri desetljeća rasvjetljava uloga društveno-političkoga konteksta književnosti i kulture, što utječe na značenja i interpretaciju književnosti iz obje perspektive, i Hrvatske i Poljske. Zanimanje za hrvatsku dramu i kazalište Małczak potvrđuje i kao suurednik dvaju dvosveščanih izbora suvremene hrvatske drame u koje je uvršteno dvadeset pet prijevoda drama koje do tada nisu objavljene u Poljskoj.¹⁹

Tema recentno objavljene monografije istovjetna je izlaganju na Zagrebačkoj slavističkoj školi objavljenom 2023. godine pod naslovom *Hrvatski odjeci u Poljskoj – recepcija hrvatske književnosti i kulture u Poljskoj u razdoblju od 1970. do 2010.*, a koje se „metodološki oslanja na deskriptivnu znanost o prevođenju, polisistemska teoriju i postkolonijalnu kritiku“²⁰, prikazujući hrvatske prijevode u širem kontekstu poljskih prijevoda strane književnosti, broj kojih posljednjih desetljeća neprekidno raste, te u njemu prikaz statusa hrvatske književnosti i kulture, a kojima su to po broju prijevoda nakon 1990. ujedno i najbolje godine u poljskoj recepciji. I u izlaganju na *Danima Hvarskog kazališta 2024. o Hrvatsko-poljskim kazališnim vezama u proteklih pola stoljeća (1970. – 2020.)*, znanstvenik i dalje slijedi dijakronijski pristup – sukladno Bagićevo u *Uvodu u suvremenu hrvatsku književnost 1970. – 2010.* – promatrajući veze u pet cjelina, po desetljećima, iako bi ih se moglo razdijeliti na vrijeme druge Jugoslavije i Republike Hrvatske: Brešanova *Predstava Hamleta* u sedamdesetima i njegov povratak na scene u osamdesetima nakon ukidanja ratnoga stanja u Poljskoj²¹, kad se još izvodi i pet tekstova Fadila Hadžića, potom devedesete kao najskromnije recepcijsko razdoblje (s izuzetkom *Zmijina svlaka* Slobodana Šnajdera), od 1990. najpopularniji je dramatičar Miro Gavran, a u dvama desetljećima 21. stoljeća u poljskoj recepciji afirmira se

18 *Wprowadzenie do literatury chorwackiej i jej polskiej recepcji*. Część I. Krešimir Bagić: *Wprowadzenie do współczesnej literatury chorwackiej 1970–2010*. prev. Leszek Małczak. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2023.

19 *Kroatywni. Dramat chorwacki po 1990 roku*. Wybór tekstów / Kroativni. Hrvatska drama poslije 1990. Izbor tekstova. T. 1–2. Uvod Leo Rafolt. Pogovor Leszek Małczak. Ur. K. Majdzik, L. Małczak, A. Ruttar. Ur. sur. M. Stanisiz. Katowice, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, 2012 i *(Nietylko) fragmenty*. Wybór nowych dramatów chorwackich. Ur. G. Abrasowicz, L. Małczak. T. 1 i 2. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2019.

20 L. Małczak: *Hrvatski odjeci u Poljskoj – recepcija hrvatske književnosti i kulture u Poljskoj u razdoblju od 1970. do 2010*. U: *Pedeset godina hrvatskih odjeka – ishodišta i dosezi*. Urednica Zrinka Jelaska. Zbornik radova obljetničkoga 50. seminara Zagrebačke slavističke škole, Zagreb 2023, s. 52.

21 Izvode se *Nečastivi na Filozofskom fakultetu* 1985., *Hidrocentrala u Suhom dolu* 1986. i *Arheološka iskapanja u selu Dilj* 1989.

žensko dramsko pismo te veliku pažnju izaziva redateljski pristup Olivera Frlića poljskim dramskim klasicima.

O Ivi Brešanu kao najizvođenijem hrvatskom dramatičaru u Poljskoj (do ere Mire Gavrana, dakle do 2000.) izlagao je u Hrvatskoj tri zasebna rada: *Poljska recepcija Brešanove „Predstave Hamleta u selu“ Mrduša Donja* (2014., obj. 2018.), *Poljski Brešan ili O fenomenu poljske recepcije dramskog opusa Ive Brešana* (na Prvom Brešanovu svibnju 2018., obj. 2020.) i recentno na 2. Brešanovu svibnju 2023. rad *Slika zapadne civilizacije i prosvjetiteljstva u Brešanovu „Ledenom sjemenu“ i njegovim poljskim prijevodima*. Autoru koji svoj status u Poljskoj zahvaljuje iznimnom dramskom pismu, ali i ništa manje važnoj ulozi recepcijskog konteksta u koji se uklopio sedamdesetih i osamdesetih, Brešanu je u Poljskoj 1999. prevedena, a 2000. i praižvedena drama *Ledeno sjeme* u lublinskom Kazalištu „Juliusz Osterwa“, uprizorena potom i u Teatru televizije 2001. – nastala početkom devedesetih, nikada izvedena u hrvatskom kazalištu – a kojoj je za poljsku izvedbu dramatičar pripremio novu verziju drame. Małczak uspoređuje četiri verzije drame te sukladno svojem detalističkom pristupu ponajprije razjašnjava za interpretacije verzija važan geopolitički i društveno-politički kontekst vremena, i hrvatski i poljski, u kojemu je *Ledeno sjeme* nastalo, ali tijekom kojeg je i mijenjano u prijevodu, te gdje je po tim promjenama očit pomak, pa se „vidi da je interpretacija teksta drukčija od onih koje se nameću prve“.²² U većini interpretacija drame naglašava se Brešanov prikaz vlasti i ljudske naravi, ali Małczak drži da je puno važnije autorovo problematiziranje odnosa prema zapadnoj civilizaciji, prosvjetiteljstvu i racionalizmu. U poredbenoj analizi Małczak pokazuje da se transformacije u prijevodu odnose upravo na taj problemski aspekt drame, gdje se u poljskim prijevodima ublažava kritika zapadne civilizacije, a time i mijenja način predstavljanja protagonista drame.

Iz *pogleda odozgo*, zaokružujući istraživanje svih desetljeća od polovine 20. stoljeća do danas, Małczak je sve zaokupljeniji poredbenim analizama prijevoda pojedinih hrvatskih drama, pa nakon *Ledenoga sjemena*, na Šoljanovim danima u okviru teme *Teatrološki aspekti Šoljanova djela* sudjeluje radom *Tri prijevoda Šoljanove radiodrame pod naslovom „Lice“ ili o reduciranju emocija i nestajanju obiteljske drame* (2024.). Naime, pronalazi snimku radiodrame *Lice*, jedine sačuvane s Festivala jugoslavenske radiodrame održanoga na poljskom radiju ujesen 1964. godine. Smatrajući da je taj prijevod *Lica* započeo

22 L. Małczak: *Slika zapadne civilizacije i prosvjetiteljstva u Brešanovu Ledenom sjemenu i njegovim poljskim prijevodima*. U: *Drugi Brešanov svibanj: kultura i politika*. Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Zadru i Šibeniku od 26. do 27. svibnja 2023. godine. Uredile Ana Gospić Županović, Miranda Levanat-Perić i Ivana Petešić Šušak. Sveučilište u Zadru, Zadar 2025.

uspješnu recepciju Šoljanova djela u Poljskoj, analizira „proporcije, intenzitet i naglašavanje određenih elemenata“²³ u različitim verzijama *Lica*, odnosno modifikacije idejnih problema u svakoj od njih. Naglasivši da se analizom korpusa hrvatskih radiodrama izvedenih u Poljskoj do sada nitko nije bavio, možemo pretpostaviti kako će i to biti jedna od budućih tema istaknutoga poljskog kroatista.

U uvodu analize pet različitih verzija drame *Fragile!* Tene Štivičić na *Krležinim danima u Osijeku 2023. – Pet verzija Fragile! Tene Štivičić ili o smanjivanju značenja lika Erika te o hrvatskome ženskom dramskom pismu u poljskom kazalištu u nultima (2001. – 2010.)* – utvrđuje da to desetljeće karakterizira veća povezanost književnog i kazališnog prijevoda te da se izvedeni dramski tekst objavljuje kao književni prijevod. Prije svega, žensko dramsko pismo u poljskoj je recepciji „nesumnjivo najzanimljiviji kazališni fenomen u nultima i koje je – kad uzmemo u obzir odjek u javnosti te kazališnu i kritičku recepciju – odigralo značajniju ulogu od Mire Gavrana“²⁴; adaptacije romana (Dubravka Ugrešić, Vedrana Rudan, Rujana Jeger) i dvije drame (*Fragile!* Tene Štivičić i *Žena-bomba* Ivane Sajko). Małczak analizira razlike između pet verzija koje utječu na smisao teksta – hrvatske (2006., 2008., 2014.), engleske (2007.) i poljske (2009.) – uočavajući da su najvažnije u modifikacijama lika Erika, a što uz interpretaciju razlikovnih nijansi oprimjeruje i fragmentima dijaloga iz svih verzija u usporednim tablicama. Prevedena i objavljena u časopisu *Dialog*, drama *Fragile!* nije odjeknula u poljskom kontekstu i nije igrana u poljskom kazalištu: „Zaključujem da postoje dva glavna razloga zašto *Fragile!* nije zaživio u Poljskoj. Prvi je taj što migranti o kojima govori drama nisu Poljaci, drugi je ratna pozadina migracije. Književna djela s ratnom tematikom imala su slabu recepciju u Poljskoj.“²⁵ Naime u slici hrvatsko-poljskih kazališnih veza nultoga desetljeća 21. stoljeća veći su odjek imale adaptacije romana Dubravke Ugrešić i Vedrane Rudan, nego drame dviju hrvatskih autorica.

U predgovoru svoje monografije *Od ideološkoga do subverzivnoga prijevoda: Hrvatsko-poljske kulturne veze od 1944. do 1989.* Małczak naglašava kako su u kontekstu kulturnih veza najvažnije od svih književne i kazališne, „a i naj-

23 L. Małczak: *Tri prijevoda Šoljanove radiodrame pod naslovom 'Lice' ili o reduciranju emocija i nestajanju obiteljske drame*. „Nova Istra“, br. 1, Pula, 2024, s. 4

24 L. Małczak: *Pet verzija drame Fragile! Tene Štivičić ili o smanjivanju značenja lika Erika te o hrvatskome ženskom dramskom pismu u poljskom kazalištu u nultima (2001. – 2010.)*. U: *Krležini dani u Osijeku 2023. Prvo desetljeće 21. stoljeća u hrvatskoj dramskoj književnosti i kazalištu*. Drugi dio. Priredila Martina Petranović. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek, Zagreb-Osijek 2024, s.143.

25 Ibidem, s. 158.

bliže jedne drugima, zbog toga što je drama književno i kazališno djelo (riječ je o jednom od elemenata građe kazališnoga djela koje je višeslojno i koje se sastoji od riječi, glume, scenografije, glazbe... itd.), djelo koje doživljava dvije vrste tumačenja, međujezični i međuznakovni prijevod (prema Jakobsonovoj podjeli na tri osnovne vrste prijevoda: međujezični, unutarjezični i međuznakovni)²⁶, pa i u fusnoti pojašnjava svoje stajalište: „U sporu između pristasa takozvane književne teorije drame i kazališne teorije drame, najbliže mi je stajalište da je riječ od dvjema vrstama autonomne umjetnosti – književnosti i kazalištu.“²⁷ Drugom prigodom naglašava i da nije moguće izvedbu vrednovati temeljem prijevoda drame, jer: „U kazališnoj realizaciji on podliježe mnogim mijenama: od transformacija samoga teksta do uporabe estetskih i izražajnih sredstava samoga kazališta koja čine od kazališnoga djela umjetnost u kojoj je riječ tek jedan od tvoriva.“²⁸

Vrsnoga poznavatelja povijesti hrvatsko-poljskih kulturnih relacija od 20. stoljeća pa sve do suvremenosti koji kontinuirano ističe i izdvaja upravo kazalište kao najistaknutije, Małczak nedvojbeno posebno zanimaju dramske i kazališne teme, što potvrđuju radovi u kojima zasebno istražuje određena razdoblja kazališnih veza i recepcije drame i kazališta ili pak analizira pojedine prijevode hrvatskih drama na poljski. Dosljedan u svojem pristupu razlikovanja dviju autonomnih umjetnosti, pa bilo da je riječ o sintetskim prikazima određenih razdoblja ili analizama prijevoda drama, Małczak ne ulazi u interpretaciju samoga dramskog teksta, nego prijevoda kao interpretacije kojom djelo u prijevodu doživljava svoju drugu egzistenciju, ali jednako tako i onu treću, u kazališnoj izvedbi, pa kroz njega i oko njega rekonstruira recepcijski kontekst: društveno-politički kontekst kao faktor utjecaja na izbor autora i teksta za prevođenje, kao i prevoditeljske strategije. K tome uspoređuje prijevode te potom i cjelokupnu recepciju objavljene drame i njezine izvedbe (ocjene kritike, broj gledatelja te reakciju publike). Istražujući recepcijski kontekst i teksta i izvedbe Małczak se povezuje sa sveobuhvatnim i neovisnim poljem znanstvene discipline teatrologije na kojemu se presijecaju mnogi putovi, odnosno koja svojom imanentnom interdisciplinarnom i transdisciplinarnom otvorenosću dodiruje mnoga druga različita područja, podrazumijevajući da kazalište kao predmet proučavanja teatrologije živi u složenim korelacijama i interakcijama sa svojim društvenim, gospodarskim i gledateljskim okruženjima – upravo tako glasi podnaslov studije Darka Lukića *Kazalište u svom okruženju* (2010.).

26 L. Małczak: *Od ideološkoga do subverzivnoga prijevoda...*, s. 11–12.

27 Ibidem, s. 11.

28 Ibidem, s. 120.

I u svojim simpozijskim programskim koncepcijama teatrologija podrazumijeva interdisciplinarno otvaranje različitih poveznica prema drugim znanstveno-istraživačkim područjima, pa je moguće da jedna od poveznica vodi i prema traduktologiji, u kojoj se – pokazuje to i Małczak svojim znanstveno-istraživačkim modelom tumačenja hrvatsko-poljskih veza – minucioznim analizama prijevoda može rasvijetliti složeni kontekst recepcije strane drame i kazališta u drugoj kulturi. U tom smislu, i hrvatski teatrološki simpoziji – *Dani Hvarskog kazališta* i *Krležini dani u Osijeku* – u desetljećima svojega trajanja podrazumijevaju suradnje sa znanstvenicima drugih humanističkih područja što iz različitih optika i rakursa tako donose drukčije interpretacije i poglede na hrvatsku dramu i kazalište u stranim okruženjima. Upravo o toj važnosti pozivanja stranih kroatista da nama govore o našoj prisutnosti u njihovoj/drugoj kulturi Małczak je govorio i na Zagrebačkoj slavističkoj školi, naglašavajući koliko je važan taj „pogled na sebe očima drugoga“²⁹ i sam nam napokon otkrivajući koliko su od naših domaćih različite recepcije naših autora, djela, izvedbi i predstava kao i gostujućih hrvatskih predstava u poljskom kontekstu. Iako su hrvatska drama i kazalište vidljivi u Poljskoj, prema mišljenju poljskog kroatista s kojim se moramo složiti, angažman je hrvatskoga kazališta, a posebice institucija zaduženih za kulturnu suradnju s naše strane, daleko od onoga kakav bi mogao biti.

Rekonstruirajući povijest hrvatsko-poljskih kazališnih veza, odnosno prijevode kao palimpsest kulturnih transfera te razotkrivajući strategije prevoditelja kao medijatora između dviju kultura, svoju metodu rekonstrukcije i razumijevanja veza u uspostavljanju kojih su, kako pokazuje, upravo presudni izvanknjiževni i izvankazališni čimbenici – u razdoblju izravnoga državnog i političkog utjecaja na kazalište s obje strane, i hrvatske i poljske, do 1990., te potom razdoblja kada se državni, društveni i politički kontekst mijenja u tržišni ali i kada umjetnici sami stvaraju kulturne i književne/kazališne veze – često naglašava i kako se u kazalištu kao instituciji pritisak politike osjeća intenzivnije nego u književnosti. Svako je kazalište neizbježno uvijek i političko ili kako bi rekao autor kojega Małczak u više navrata spominje – Zygmunt Hübner – da u naslov njegove knjige eseja *Politika i kazalište* (2009.) stane gotovo cijela povijest kazališta. Tako je između ostaloga složenost pozicije kazališta u političkom okruženju jedno od zanimljivijih aspekata Małczakova pristupa trajno otvorenoj teatrološkoj temi inozemne recepcije naše drame i kazališta, a kojoj će i dalje posve sigurno pridonositi svojim istraživanjima i interpretacijama.

29 L. Małczak: *Hrvatski odjeci u Poljskoj...*, s.53.

Literatura

- Kroatywni. Dramat chorwacki po 1990 roku. Wybór tekstów.* T. 1. Wstęp Leo Rafolt. Posłowie Leszek Małczak. Red. Katarzyna Majdzik, Leszek Małczak, Anna Ruttar. Współpraca redakcyjna Małgorzata Stanis. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2012.
- Kroatywni. Dramat chorwacki po 1990 roku. Wybór tekstów.* T. 2. Wstęp Leo Rafolt. Posłowie Leszek Małczak. Red. Katarzyna Majdzik, Leszek Małczak, Anna Ruttar. Współpraca redakcyjna Małgorzata Stanis. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2012.
- L. Małczak: *Croatica. Literatura i kultura chorwacka w Polsce w latach 1944–1989.* Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2023.
- L. Małczak: *Kazališna recepcija Miroslava Krležu u Poljskoj.* U: *Krležini dani u Osijeku 2016.* Hrvatska drama i kazalište u inozemstvu, drugi dio. Priredio Branko Hećimović. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek, Zagreb-Osijek 2017, s. 113–124.
- L. Małczak: *Hrvatski odjeci u Poljskoj – recepcija hrvatske književnosti i kulture u Poljskoj u razdoblju od 1970. do 2010.* U: *Pedeset godina hrvatskih odjeka – ishodišta i dosezi.* Urednica Zrinka Jelaska. Zbornik radova obljetničkoga 50. seminara Zagrebačke slavističke škole, Zagreb 2023, s. 52–78.
- L. Małczak: *Hrvatski redatelji u Poljskoj u razdoblju od 1944. do 1989.* U: *Krležini dani u Osijeku 2018. Redatelji i glumci hrvatskoga kazališta.* Drugi dio. Priredila Ana Lederer. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek, Zagreb-Osijek 2019, s. 256–266.
- L. Małczak: *Hrvatsko-poljske kazališne veze u proteklih pola stoljeća (1970. – 2020.).* U: *Dani hvarskog kazališta. Hvarsko komunalno kazalište u kontekstu mediteranskih komunalnih kazališta. Promjene očista: hrvatska književnost i hrvatsko kazalište te znanost o njima u proteklih pola stoljeća.* Urednik Boris Senker, urednice Lucija Ljubić, Vinka Glunčić-Bužančić. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Književni krug Split, Split 2024, s. 424–464.
- L. Małczak: *Nemreš pobjeć od politike ili hrvatska drama i kazalište u Poljskoj od 1944. do 1989.* U: *Krležini dani u Osijeku 2015.* Hrvatska drama i kazalište u inozemstvu. Prvi dio. Priredio Branko Hećimović. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek, Zagreb-Osijek 2016, s. 106–121.
- L. Małczak: *Od ideološkoga do subverzivnoga prijevoda. Hrvatsko-poljske kulturne veze od 1944. do 1989.* Alfa, Zagreb 2019.

- L. Małczak: *O polskim prijevodima hrvatske književnosti u razdoblju od 1990. do 2006.* U: *Komparativna povijest hrvatske književnosti. Hrvatska književnost XX. stoljeća u prijevodima: emisija i recepcija.* Zbornik radova IX. sa znanstvenog skupa održanog 21. i 22. rujna 2006. godine u Splitu. Uredile Cvijeta Pavlović i Vinka Glunčić-Bužančić. Književni krug, Split 2007, s. 75–104.
- L. Małczak: *Pet verzija drame Fragile! Tene Štivičić ili o smanjivanju značenja lika Erika te o hrvatskome ženskom dramskom pismu u poljskom kazalištu u nultima (2001. – 2010.).* U: *Krležini dani u Osijeku 2023. Prvo desetljeće 21. stoljeća u hrvatskoj dramskoj književnosti i kazalištu.* Drugi dio. Priredila Martina Petranović. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Hrvatsko narodno kazalište u Osijeku, Filozofski fakultet, Osijek, Zagreb-Osijek 2024, s. 139–159.
- L. Małczak: *Poljska recepcija Brešanove* Predstave Hamleta u selu Mrduša Donja. U: *Šesti hrvatski slavistički kongres.* Zbornik radova sa znanstvenoga skupa s međunarodnim sudjelovanjem održanoga u Vukovaru i Vinkovcima od 10. do 13. rujna 2014. Sv. 2. Hrvatsko filološko društvo, Zagreb 2018, s. 1129–1141.
- L. Małczak: *Slika zapadne civilizacije i prosvjetiteljstva u Brešanovu* Ledenom sjemenu i njegovim poljskim prijevodima. U: *Drugi Brešanov svibanj: kultura i politika.* Zbornik radova s međunarodnog znanstvenog skupa održanog u Zadru i Šibeniku od 26. do 27. svibnja 2023. godine. Uredila Ana Gospić Županović, Miranda Levanat-Peričić i Ivana Petešić Šušak. Sveučilište u Zadru, Zadar 2025.
- L. Małczak: *Tri prijevoda Šoljanove radiodrame pod naslovom Lice ili o reduciranju emocija i nestajanju obiteljske drame.* „Nova Istra“, Pula, br. 1, 2024, str. 119–128.
- (*Nie tylko*) *fragmenty. Wybór nowych dramatów chorwackich.* Wybór, redakcja i opracowanie Gabriela Abrasowicz, Leszek Małczak. T. 1. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2019.
- (*Nie tylko*) *fragmenty. Wybór nowych dramatów chorwackich.* Wybór, redakcja i opracowanie Gabriela Abrasowicz, Leszek Małczak. T. 2. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2019.
- Wprowadzenie do literatury chorwackiej i jej polskiej recepcji.* Część I. Krešimir Bagić: *Wprowadzenie do współczesnej literatury chorwackiej 1970–2010.* Tłum. Leszek Małczak. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2023.
- Wprowadzenie do literatury chorwackiej i jej polskiej recepcji.* Część II. Leszek Małczak: *Recepcja literatury chorwackiej w Polsce w latach 1970–2010.* Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2023.

Ana Lederer

Doprinos Leszeka Małczaka hrvatskoj teatrologiji

SAŽETAK | Kao vrsnoga poznavatelja povijesti hrvatsko-poljskih kulturnih veza od 20. stoljeća pa sve do suvremenosti – a koji kontinuirano ističe i izdvaja kazališne veze kao najistaknutije – književnoga znanstvenika i prevoditelja Leszeka Małczaka nedvojbeno posebno zanimaju dramske i kazališne teme, što potvrđuju radovi u kojima zasebno istražuje određena razdoblja kazališnih veza i recepcije drame i kazališta ili pak analizira pojedine prijevode hrvatskih drama na poljski. Ostvarujući do danas i opsegom i važnošću zavidan znanstveni opus i već dvadeset godina kontinuirano prisutan u prostoru hrvatske humanistike, kontinuirano sudjelujući na najvažnijim teatrološkim znanstvenim skupovima u Hrvatskoj, poljski kroatist svojim znanstvenim radovima dao je važan doprinos i teatrologiji.

KLJUČNE RIJEČI | Leszek Małczak; teatrologija; hrvatska drama; hrvatsko-poljske veze, književni prijevod; kazališni prijevod

Ana Lederer

Wkład Leszka Małczaka w chorwacką teatrologię

STRESZCZENIE | Leszek Małczak, literaturoznawca i tłumacz, wybitny znawca historii chorwacko-polskich relacji kulturalnych od XX wieku po współczesność, który konsekwentnie podkreśla i wskazuje na teatr jako ich najistotniejszy aspekt, w swoich badaniach niewątpliwie dużo uwagi poświęca chorwacko-polskim związkom teatralnym. Potwierdzają to jego liczne prace, w których bada poszczególne okresy polskiej recepcji twórczości dramatycznej i teatralnej, a także analizuje wybrane tłumaczenia chorwackich dramatów na język polski. Osiągając do dziś imponujący dorobek naukowy zarówno pod względem zakresu, jak i znaczenia, a także będąc nieprzerwanie obecnym w chorwackiej humanistyce od dwudziestu lat i regularnie uczestnicząc w najważniejszych konferencjach teatrologicznych w Chorwacji, polski kroatysta wniósł istotny wkład do chorwackich badań teatrologicznych.

SŁOWA KLUCZOWE | Leszek Małczak; teatrologia; dramat chorwacki; relacje chorwacko-polskie; przekład literacki; przekład teatralny

ANA LEDERER | Dr. sc. Ana Lederer, znanstvena savjetnica. Diplomirala je, magistrirala i doktorirala na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Radila je kao urednica kazališne rubrike nove serije novina za kulturu "OKO" (1990), znanstvena novakinja u Zavodu za književnost Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (1991. – 1999.) te na Odsjeku za povijest hrvatskog kazališta Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe HAZU (1999. – 2005.; 2013. do danas). U dva mandata bila je intendantica Hrvatskoga narodnog kazališta u Zagrebu (2005. – 2013.).

Objavila je brojne prikaze, književne i kazališne kritike, eseje i znanstvene radove u časopisima i novinama, na radiju i televiziji, kao i pogovore i predgovore knjigama suvremenih hrvatskih dramatičara i prozaika. Bila je stručna urednica za noviju dramu u *Leksikonu hrvatske književnosti – Djela* (2008), stručna suradnica za područje kazališta na izložbama te koordinatorica znanstvenih savjetovanja. Uređivala je Biblioteku ITD i niz posebnih izdanja u nakladničkoj kući „Znanje“ (1997. – 2006.), bila je scenaristica i voditeljica u Obrazovno-znanstvenom programu HRT-a (1993. – 2003.), pročelnica Odjela za kazalište i film Matice hrvatske (2004. – 2011.), članica niza prosudbenih povjerenstava strukovnih nagrada, izbornica 15. Marulićevih dana u Splitu (2005). Autorica je akreditiranoga stručnog studijskog programa *Menadžment i produkcija u kulturi* (PVZG, 2016).

Članica je Hrvatskoga društva kazališnih kritičara i teatrologa. Dobitnica je Godišnje državne nagrade za znanost (1999.), Nagrade Petar Brečić (2004.), Nagrade Matice hrvatske A. G. Matoš za kritiku i esej (2005.), te Nagrade ULUPUH-a (2010.).

Objavila je šest autorskih (*Dobre slučajnosti*, 1994; *Ivan Raos*, 1998; *Redatelj Tito Strozzi*, 2003; *Vrijeme osobne povijesti*, 2004; *Ključ za kazalište* 2004; *Zakulisje – Hrvatsko narodno kazalište u Zagrebu* 2005. – 2013.) i dvije koautorske knjige (Ana Lederer – Martina Petranović – Ivana Bakal, *Sto godina hrvatske scenografije i kostimografije 1909. – 2009.*, 2010; Ana Lederer – Martina Petranović, *Ideja sinteze: oblikovanje scene i kostima pedesetih godina 20. stoljeća*, 2019).